

SITRA

#KulttuuriVOS

TEESIT JA RAHOITUKSEN PERIAATTEET

Esittävien taiteiden ja museoiden rahoitusjärjestelmän
uudistustyön ensimmäinen vaihe

© Sitra 2017

#KulttuuriVOS Teesit ja rahoituksen periaatteet

Esittävien taiteiden ja museoiden rahoitusjärjestelmän
uudistustyön ensimmäinen vaihe

ISBN 978-951-563-983-7 (nid.)

ISBN 978-951-563-984-4 (PDF) www.sitra.fi

Julkaisua koskevat tiedustelut: julkaisut@sitra.fi

Kuvat: Sitra, istockphoto.com

Erweko Oy, Helsinki 2017

Painotuote
4041 0032

Saatteeksi

Suomen taide- ja kulttuurielämä muuttuu ja kehittyy yhdessä ympäröivän maailman kanssa. Se luo tarpeen tarkastella taiteen ja kulttuuriperinnön tukirakenteita aika ajoin.

Museoiden, teattereiden ja orkestereiden valtionosuusjärjestelmä on palvellut jo tovin, eikä maailma kaikilta osin ole enää samanlainen kuin järjestelmän syntyaikoina. Nyt käynnistetty uudistustyö on aloitettu pohtimalla muutostarpeen todellista luonnetta ja laajuutta. Järjestelmä on palvellut Suomea hyvin, mutta toiveita paremmastakin on esitetty. Suomessa on väkilukuun nähden varsin runsas toimijakenttä, eikä tukijärjestelmän kantokyky tule koskaan riittämään kaikkeen siihen, mikä voisi olla tuen arvoista. Tuki on kuitenkin kohdennettava mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla.

Tässä julkaisussa esitetään näkemys suomalaisen kulttuurikentän nykytilasta, sen muutostarpeista ja tavoitetilasta sekä siitä minkälainen rahoitusjärjestelmä tukisi näitä tavoitteita. Näkemys kiteytyy kahdeksana teesinä ja neljänä rahoituksen periaatteena. Teeseihin on haluttu sisällyttää keskeisimmät kysymykset, joihin rahoitusuudistuksella tai muilla toimenpiteillä voidaan ja kannattaa vaikuttaa.

Teesit ja rahoituksen periaatteet pohjautuvat Sitran fasilitoimiin, syksyllä 2016 käytyihin keskusteluihin taiteen ja kulttuuriperinnön rahoituksesta. Opetus- ja kulttuuriministeri Sanni Grahn-Laasonen käynnisti työn, jonka tavoitteena oli saada uudistustyön pohjaksi laajempi kentän näkemys. Opetus- ja kulttuuriministeriön nimeämä 20-henkinen asiantuntijatyöryhmä vastasi työn keskeisestä sisällöstä.

Lähes puoli vuotta kestäneen työskentelyn aikana käytiin lukemattomia keskusteluja sekä asiantuntijatyöryhmän omissa työpajoissa että kentän tilaisuuksissa. Lisäksi kerättiin tietoa ja tehtiin muutamia pieniä selvityksiä teeseihin liittyviltä aihealueilta. Asiantuntijatyöryhmä tutustui myös Ruotsin järjestelmän vahvuuksiin ja kehityskohteisiin ekskursiollaan Tukholmaan. Tähän julkaisuun on valittu nostoiksi ja sitaateiksi vastauksia tammi-kuussa 2017 tehdystä kyselystä ja kentän työpajojen palautteista. Kaikki nostot eivät välttämättä edusta asiantuntijatyöryhmän näkemyksiä, vaan ne on valittu havainnollistamaan kentän moniäänisyyttä. Prosessin kulusta kerrotaan tarkemmin julkaisun lopussa.

Teesit keskittyvät valtionrahoituksen uudistamiseen, mutta niissä on myös sellaisia taiteen ja kulttuuriperinnön menestymiseen vaikuttavia tekijöitä, joihin ei voida vaikuttaa suoraan rahoituksella. Teesien aihepiirit ja rahoituksen periaatteet ovat asiantuntijatyöryhmän yhdessä tunnistamia, työstämiä ja muotoilemia.

Haluamme kiittää asiantuntijatyöryhmän jäseniä heidän työskentelystään tämän tiiviin prosessin aikana. Näin suuren aikapanoksen järjestäminen lyhyellä varoitusajalla on osoitus erityisestä sitoutumisesta ja joustavuudesta. Asiantuntijatyöryhmän jäsenet kantoivat päävastuun sidosryhmätyöpajojen sisällöllisestä valmistelusta ja toteutuksesta. Sitran tiimi vastasi asiantuntijatyöryhmän työskentelyn fasilitoinnista sekä sidosryhmätyöpajojen organisoinnista, ja siten mahdollisti tehokkaan ajankäytön ja kentän laajan osallistumisen.

Haluamme kiittää Sinua, joka osallistuit yhteen tai useampaan työpajaan syksyn aikana, toit oman näkemyksesi kehityksen suuntaviivoista ja valotit nykytilan haasteita omalta osaltasi. Saamamme palautteen perusteella voidaan todeta, että sidosryhmätyöpajoilla on ollut merkitystä ja on koettu, että lopputulokseen on voitu vaikuttaa. Asiantuntijatyöryhmä sai myös Facebook-keskustelun kautta palautetta ja ajatuksia työskentelyyn. Kiitos myös siihen osallistuneille. Iso kiitos Lahden kaupunginteatterille, joka tarjosi erinomaisen tilan syksyn ensimmäiseen sidosryhmätyöpajaan.

Haluamme kiittää opetus- ja kulttuuriministeriötä, joka mahdollisti tämän uuden ja erilaisen tavan käynnistää lainsäädännön uudistusprosessi. Ministeriön virkamiehet osallistuivat aktiivisesti työskentelyyn tuoden oman asiantuntemuksensa lainsäädännöstä ja sen kehittämisestä.

Asiantuntijatyöryhmän työskentely jatkuu vuonna 2017 opetus- ja kulttuuriministeriön johdolla, yhteistyössä Sitran kanssa. Toisessa vaiheessa (1.2.2017–31.10.2017) laaditaan asiantuntijatyöryhmän ehdotus rahoitusjärjestelmän uudistamiseksi ja valmistellaan tarvittavat säädösmuotosehdotukset.

Helsingissä, 13. helmikuuta 2017

Jaakko Kuusisto, asiantuntijatyöryhmän puheenjohtaja
Helena Mustikainen, projektijohtaja, Sitra

Sisällys

Saatteeksi	1
Johdanto	4
20-henkisen asiantuntijatyöryhmän jäsenet	8
8 Teesiä	10
Taide ja kulttuuriperintö luovat sivistysvaltion	12
Taide ja kulttuuriperintö puhuttelevat laajasti	14
Osaavat tekijät mahdollistavat taide- ja kulttuuripalvelut	16
Toimintakenttää ja tuotantomalleja uudistetaan ja uusille esittävän taiteen aloille avataan mahdollisuuksia	18
Valintoja tasajaon sijaan	20
Toiminnan laadun arvioinnin merkitys korostuu	22
Yhteistyö alueellisen saatavuuden ja elinvoimaisuuden edellytyksenä	24
Vastuu kulttuuriperinnöstä kuuluu aidosti kaikille	26
4 Periaatetta	28
Rahoituksen periaatteet	30
Osallistava KulttuuriVOS	32
Prosessin eteneminen työpajoista periaatteisiin	34
Liite: Teeseihin liittyviä kansainvälisiä tapausesimerkkejä	36

Johdanto

Tehtävänä oli syksyn 2016 aikana muodostaa Suomen tulevaisuuden näkökulmasta paras mahdollinen kokonaiskuva.

Opetus- ja kulttuuriministeri Sanni Grahn-Laasonen asetti elokuussa 2016 20-henkisen asiantuntijatyöryhmän* pohtimaan museoiden, orkestereiden ja teattereiden (ml. tanssi ja sirkus) valtionosuusrahoituksen (VOS) uudistamista. Lisäksi syksyn 2016 aikana järjestettiin kolme suurta sidosryhmätilaisuutta, jotka olivat avoimet kaikille taiteesta ja kulttuuriperinnöstä kiinnostuneille. Keskustelua käytiin myös Facebookiin perustetulla Kulttuuri-VOS-sivulla.

Opetus- ja kulttuuriministeriön asettamaan asiantuntijatyöryhmään kutsuttiin puheenjohtajaksi muusikko Jaakko Kuusisto ja jäseniksi kulttuuririkenttää laajasti edustavia henkilöitä. Valtionosuuden piiriin lukeutuvien tahojen lisäksi haluttiin saada mukaan esittävien taiteiden vapaata kenttää, toisin sanoen VOS-lain ulkopuolisten esittävien taiteiden organisaatioiden edustajia. Asiantuntijatyöryhmää ei valittu edunvalvonnallisista näkökulmista, vaan sen tehtävänä oli syksyn 2016 aikana muodostaa Suomen tulevaisuuden näkökulmasta paras mahdollinen kokonaiskuva museoiden, orkestereiden ja teattereiden (ml. tanssi ja sirkus) rahoituksesta. Sitra teetti asiantuntijatyöryhmän työn tueksi selvityksiä uudistustyön kannalta merkityksellisistä teemoista. Lisäksi Metropolia Ammattikorkeakoulun opiskelijat tekivät osana opintojaan kolme opiskelijatyötä uudistustyöhön liittyvistä aiheista.

Syksyn aikana käydyt keskustelut kiteytettiin periaatteiksi, joiden linjat ohjaavat rahoitusuudistuksen toista vaihetta. Asiantuntijatyöryhmä laatii ehdotuksen rahoitusjärjestelmän uudistamiseksi ja valmistelee tarvittavat säädösmuutosehdotukset uudistustyön toisessa vaiheessa (1.2.2017 – 31.10.2017).

Museoiden ja esittävien taiteiden rahoitusta on tarkoituksenmukaista tarkastella osittain toisista erillään. Museoilla ja esittävien taiteiden aloilla on erilaiset tehtävät ja tavoitteet, ja niistä myös säädetään toisistaan erillisissä laeissa. Vastaavasti museoiden ja esittävien taiteiden rahoitusta ohjaavat periaatteet eivät voi olla kaikilta osin yhtenevät. Teeseissä puhutaan sen vuoksi taiteesta ja kulttuuriperinnöstä.

* Ks. Asiantuntijatyöryhmän esittely sivulla 8.

Teesit ja rahoituksen periaatteet

Asiantuntijatyöryhmän suositukset rahoituksen periaatteiksi pohjautuvat teeseihin. Teesit kuvaavat asiantuntijatyöryhmän muodostaman taide- ja kulttuuripoliittisen tavoitetilan. Ne ottavat kantaa yhtäältä rahoitusuudistukseen ja toisaalta laajempaan kulttuuripoliittiseen keskusteluun. Julkaisun lopussa esitellään myös muutamia Suomen kannalta kiinnostavia ja merkityksellisiä kansainvälisiä tapausesimerkkejä.

Asiantuntijatyöryhmän näkemys on, että kaikkiin taiteen ja kulttuuriperinnön elinvoimaisuutta tukeviin asioihin ei voida vaikuttaa suoraan valtionrahoitusta ohjaavalla lainsäädännöllä. Siksi on tärkeää ottaa kantaa taiteen ja kulttuurin aseman vahvistamiseksi yhteiskunnassa. Asiantuntijatyöryhmä esittää kulttuuripoliittisia keskustelunavauksia uudistustyön toisen vaiheen aikana.

Miksi Sitra?

Sitran roolina on ollut tuoda prosessiin fasilitointiosaamista sekä tulevaisuus- ja kansalaisnäkökulmaa. Sitra vastasi syksyllä 2016 työn etenemisen viestinnästä ja taide- ja kulttuurikentän osallistamisesta uudistustyöhön. Tätä tarkoitusta varten järjestettiin useita asiantuntijatyöryhmän työpajoja ja kolme suurta sidosryhmätilaisuutta, joista kuhunkin osallistui 150–200 taide- ja kulttuurialan vaikuttajaa.

Sitra on poliittisesti neutraali toimija, joka toimii suoraan eduskunnan alaisuudessa. Sillä ei ole kulttuurialaan liittyviä intressejä eikä agendaa. Sitran strategiassa taide ja kulttuuri nähdään keinoksi uudistaa yhteiskuntaa. Mitään yhteiskunnallista uudistumista ei tapahdu ilman luovuutta, eikä kestävä hyvinvointi ole mahdollista ilman elävää taide- ja kulttuurisektoria. Taiteen ja kulttuuriperinnön rahoitus on sijoitus sivistyneeseen, vapaaseen ja uudistumiskykyiseen yhteiskuntaan. Tällä työllä on myös vankka kansan tuki: suomalaisten mielestä taiteen ja kulttuurin saatavuuden turvaaminen on erittäin tärkeää nyt ja tulevaisuudessa.*

Tulevaisuustalona Sitra tarkastelee nykyajan yhteiskuntaa myös tulevien sukupolvien näkökulmasta. Ajastamme jälkipolville jäävä muistiaineisto on suoraan sidoksissa kulttuuriperintöön. On luontevaa ja tärkeää, että Sitra tukee elinvoimaista taidetta ja kulttuuriperintöä.

* Ks. esimerkiksi Suomen Kulttuurirahasto: Suomalaisten näkemykset kulttuurista 2013, Suomen Kulttuurirahasto/TNS Gallup 2013.

Mikä VOS?

Nykyinen museoiden, teattereiden ja orkestereiden rahoitukseen tarkoitettu valtionosuusjärjestelmä (VOS) syntyi 1990-luvun alussa, ja se korvasi aiemmin harkinnanvaraisena myönnetyn rahoituksen. Valtionosuusjärjestelmä on laskennallinen, ja valtionosuuden määrä perustuu henkilötyövuosien määrään ja henkilötyövuoden yksikköhintaan. Valtionosuusjärjestelmä on olennainen osa taide- ja kulttuuripolitiikan ohjausjärjestelmää. Valtionosuuksia kohdentamalla kehitetään alaa ja turvataan palveluiden saatavuus. Valtionosuuden piirissä on tällä hetkellä 121 museota, 57 teatteria ja 28 orkesteria.

VALTIONOSUUDESTA SÄÄDETÄÄN KOLMESSA LAISSA: LAISSA OPETUS- JA KULTTUURITOIMEN RAHOITUKSESTA, MUSEOLAISSA SEKÄ TEATTERI- JA ORKESTERILAISSA

Valtionosuutta maksetaan laitoksen ylläpitäjille käyttökustannuksiin. Laitoksen ylläpitäjä voi olla kunta tai yksityinen säätiö, yhdistys tai osakeyhtiö. Museo-, teatteri- tai orkesteritoiminnan järjestäminen ei ole kuntien lakisääteinen velvollisuus, mutta valtion rahoituksen perusteet on säädetty lailla. Perustana ovat museolakiin (792/1992) ja teatteri- ja orkesterilakiin (730/1992) sekä valtioneuvoston asetukseen museoista kirjatut tehtävät ja periaatteet. Valtionosuus maksetaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) perusteella.

20-henkisen asiantuntijatyöryhmän jäsenet

Asiantuntijatyöryhmän
puheenjohtaja

Jaakko Kuusisto
muusikko

Iris Autio
toiminnanjohtaja,
Tero Saarinen Company

Jussi Fredriksson
toiminnanjohtaja,
Flame Jazz ry

Kalle Kallio
museonjohtaja,
Työväenmuseo Werstas

Teemu Kirjonen
intendentti,
Lahden kaupunginorkesteri
(Sinfonia Lahti)

Kati Kivimäki
museonjohtaja,
Forssan museo

Maaria Kuukorento
toiminnanjohtaja,
Teatterikeskus ry

Jarkko Lahti
näyttelijä

Saana Lavaste*
ohjaajataiteen professori,
Taideyliopisto

Kimmo Levä
pääsihteeri,
Suomen museoliitto ry

Tapani Länsiö
lehtori,
Sibelius-Akatemia

Päivi Partanen
museotoimenjohtaja,
Lappeenrannan museot

Tommi Saarikivi
toiminnanjohtaja,
Suomen Teatterit ry

Aila Sauramo
toiminnanjohtaja,
Suomen Sinfoniaorkesterit ry

Johanna Selkee
erityisasiantuntija,
Suomen Kuntaliitto

Veli-Markus Tapio
erityisasiantuntija,
Suomen Kulttuurirahasto

Joachim Thibblin
johtaja,
Espoon kaupunginteatteri

Petri Tuominen**
sirkustaiteilija

Varapuheenjohtaja 1-vaiheessa,
jäsen 2-vaiheessa
Helena Mustikainen
projektijohtaja, Sitra

Jäsen 1-vaiheessa,
varapuheenjohtaja 2-vaiheessa
Riitta Kaivosoja
ylijohtaja, OKM

88

TEESIÄ

Syksyn 2016 työskentelyn tarkoituksena oli muodostaa yhteinen ja hyvin perusteltu näkemys suomalaisen taiteen ja kulttuuriperinnön rahoituksen nykytilasta ja mahdollisista muutostarpeista. Keskustelujen tulokset kiteytyvät kahdeksassa teesissä. Teesejä on työstetty asiantuntijatyöryhmän tapaamisten ja verkkokeskustelujen lisäksi kahdessa suuressa sidosryhmätilaisuudessa: Lahdessa 3. lokakuuta ja Helsingissä 11. marraskuuta.

Teesit pohjustavat asiantuntijatyöryhmän ehdotuksia rahoituksen periaatteiksi (ks. s. 28-31). Teesit perustelevat tarpeen muutoksille, eivätkä sellaisenaan ota kantaa rahoitusjärjestelmän yksityiskohtiin.

Taide ja kulttuuriperintö luovat sivistysvaltion

TAIDE JA KULTTUURIPERINTÖ ja niiden rahoitus ovat kansallisesti ja kansainvälisesti tunnustettuja sivistysvaltion perustehtäviä. Suomen kulttuuripoliittika nojaa Suomen perustuslakiin, joka muun muassa turvaa taiteen vapauden, yksilön sivistykselliset oikeudet, yhdenvertaisuuden, sananvapauden ja oikeuden omaan kieleen ja kulttuuriin. Lisäksi perustuslain mukaan vastuu kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille.

Valtio rahoittaa taidetta ja kulttuuria kaikissa sivistysmaissa, ja kaikki merkittävät poliittiset liikkeet ovat myös kotimaassa hyväksyneet tämän lähtökohdan. Alue- ja kulttuuripoliittinen tahtotila onkin, että Suomen eri alueilla tuetaan kansalaisten hyvinvointia ja mahdollisuutta yhteiskunnallisesti aktiiviseen elämään osana yhteisöään. Uusien toimijoiden lisääntyminen kulttuurikentällä tulisikin huomioida myös valtion kulttuurirahoituksen määrässä.

Taiteen ja kulttuurin rahoittaminen on investointi vapaaseen ja avoimeen yhteiskuntaan. Taide ja kulttuuriperintö ovat kaiken yhteiskunnallisen kehityksen ja kasvun alusta. Sijoitus taiteeseen ja kulttuuriin luo tutkitusti edellytyksiä innovaatioille ja sitä kautta myös uusille työpaikoille ja taloudelliselle kasvulle. Suomi on jo nyt iso kulttuurimaa, mutta taidetta, kulttuuria ja kulttuuriperintöä tulee arvostaa ja tuoda nykyistä korostetummin esille sen merkitys hyvinvoinnille ja kansalliselle elinvoimaisuudelle.

Taiteen ja kulttuurin rahoituslinjaukset määrittävät osaltaan, miltä Suomi näyttää kansainvälisesti. Taide ja kulttuuriperintö luovat kuvan kiinnostavasta ja sivistyksellisesti monipuolisesta maasta. Ne rakentavat ihmisten ja yhteisöjen identiteettiä ja yhteiskunnan monimuotoisuutta ja eheyttä.

Kaikki uudistustyön tuloksena syntyvät periaatteet pohjautuvat näille sivistyksellisille tavoitteille.

HUOM.

Seuraavilla sivuilla mainitut tapausesimerkit s. 36–39

Uudistustyön lähtökohdat

- Taide ja kulttuuriperintö ovat kansallisesti ja kansainvälisesti tunnustettuja sivistysvaltion ominaisuuksia. Niiden rahoitus on yksi valtion perustehtävistä.
- Valtion tehtävä on mahdollistaa kaikille itsensä kehittäminen varattomuuden sitä estämättä.
- Alueellisella kulttuuritarjonnalla varmistetaan kaikkien oikeudet taiteeseen ja kulttuuriin eri puolilla Suomea. Taide ja kulttuuriperintö ovat läsnä ihmisten arjessa.
- Laajeneva toimijakenttä huomioidaan valtion rahoituksen kokonaismäärässä.
- Taiteen ja kulttuurin rahoittamisella tuetaan sivistynyttä, vapaata ja avointa yhteiskuntaa.
- Taide ja kulttuuriperintö luovat kuvan kiinnostavasta, elinvoimaisesta ja sivistyksellisesti monipuolisesta maasta.
- Sijoitus taiteeseen ja kulttuuriin kehittää luovia aloja ja lisää työpaikkoja koko Suomeen. Taide ja kulttuuri luovat edellytyksiä innovaatioille ja muodostavat pohjan taloudelliselle kasvulle.
- Taide ja kulttuuri ovat myös kasvavia vientialoja.
- Valtion rahoitus taiteeseen ja kulttuuriin kannustaa muita rahoittajia osallistumaan kulttuuritoiminnan tukemiseen.

”Laajeneva toimijakenttä huomioidaan valtion rahoituksen kokonaismäärässä.”

**VASTAAJISTA*
MUUTOSTARPEEN NÄKEE**

93 %

* Sidosryhmäkyselyyn vastasi 280 henkilöä tammikuussa 2017. Vastanneista muutostarpeen näki suurena 60 prosenttia ja kohtalaisena 33 prosenttia.

Taide ja kulttuuriperintö puhuttelevat laajasti

Nykytila ja muutostarve

Kaikilla on oikeus taiteeseen, kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Kynnys osallistua taide- ja kulttuuripalveluihin on pidettävä matalana nyt ja tulevaisuudessa.

Suomalaisten museoiden, teattereiden ja orkesterien tuottamat palvelut ovat hyvin saavutettavissa. Myös yleisötyö on korkeatasoista. Tulevaisuudessa täytyy huomioida entistä enemmän esteettömyyden vaatimukset, yleisöjen muuttuvat mieltymykset sekä muita kieliä kuin suomea ja ruotsia puhuvien kasvava osuus yhteiskunnassamme. Erityisesti näiltä osin on syytä päivittää sekä palvelujen sisältöjä että yleisötyön tavoitteita ja käytäntöjä. Myös teknologisen kehityksen ja digitaalisuuden tuomat mahdollisuudet tulee hyödyntää entistä paremmin.

Taide- ja kulttuurilaitoksilta on edellytettävä aktiivista ja osallistavaa yleisösuhdetta. Yleisön näkemyksiä taide- ja museopalveluista tulee kuunnella entistä tarkemmin. Yleisötyön tulisi olla elimellinen osa jokaisen kulttuurilaitoksen toimintaa. Yleisön osallistamista ja dialogia varten on kehitettävä uusia menetelmiä läpi taide- ja kulttuurikentän.

Tavoitteena tulee olla yleisömäärien kasvattaminen ja yleisöpohjan laajentaminen (esimerkiksi lapset ja nuoret) ja yleisön muuttuvien mieltymysten huomioiminen. Toiminnan on perustuttava osallistamiseen, saavutettavuuteen ja esteettömyyteen. Toiminnan kehittämiseksi täytyy huomioida yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset ja kielten ja kulttuurien moninaisuus.

Taiteella ja kulttuurilla on lukuisia myönteisiä vaikutuksia kansalaisten yhteiskunnalliseen aktiivisuuteen ja yhteisöllisyyteen. Näitä yhteiskunnallisia vaikutuksia voidaan tukea tehostetun ja esteettömyyteen kannustavan yleisötyön keinoin entistä paremmin.

**TAPAU-
ESIMERKKI:**

Metropolitan Opera
ja digitaalisuus

Tavoitetilä

- Kynnys osallistua taide- ja kulttuuripalveluihin on matala. Yleisön näkemyksiä ja tarpeita kuunnellaan.
- Toiminnalla tavoitellaan uusia sukupolvia ja monia yleisöjä.
- Kulttuuri on kaikkien saavutettavissa: esteettömyyden ja kulttuurisen moninaisuuden vaatimukset huomioidaan.
- Taide- ja kulttuurityö on yksilöitä ja yhteisöjä osallistavaa ja vuorovaikutteista.
- Taide- ja kulttuuripalvelut tekevät laajaa yhteistyötä muiden sektoreiden kanssa.
- Digitaaliset palvelut parantavat taiteen, kulttuurin ja kulttuuriperinnön saavutettavuutta.

”Toiminnalla tavoitellaan uusia sukupolvia ja monia yleisöjä.”

**VASTAAJISTA*
MUUTOSTARPEEN NÄKEE**

84 %

* Sidosryhmäkyselyyn vastanneista muutostarpeen näki suurena 51 prosenttia ja kohtalaisena 33 prosenttia.

Osaavat tekijät

mahdollistavat taide- ja kulttuuripalvelut

Nykytila ja muutostarve

Taide- ja kulttuuriala on työvoimaintensiivistä, eli siinä tarvitaan ihmisten työtä. On arvioitu, että vakituisissa työsuhteissa toimivien ja freelancereiden toimeentulo ja työehdot ovat eriytyneet toisistaan. Ero on näkynyt esimerkiksi terveydenhoito- ja eläkejärjestelyissä.

Taide- ja kulttuuritoimijoiden kentällä tarvitaan osaavia ihmisiä, jotka saavat työstään oikeudenmukaisen korvauksen. Varmuuden tunne työstä ja toimeentulosta on keskeisiä yksilön hyvinvointia ylläpitäviä tekijöitä.

Kulttuurialan työllisyydestä ja toimeentulosta usein nousseita kysymyksiä ovat muun muassa miten rahoitusjärjestelmä reagoi taiteilijoiden prekaarin työn yleistymiseen, miten ja mihin taiteilijat työllistyvät tulevaisuudessa, sekä pitäisikö VOS-rahamen tukea kansainvälistymistä. Lisäksi tulisi ottaa huomioon taiteilijoiden mahdollisuus työskennellä pitkäjänteisesti eri puolilla Suomea ja taiteilijoiden korkeakoulutuksesta koituva hyöty koko maalle. Näihin kysymyksiin ei ensisijaisesti pystytä vastaamaan rahoitusjärjestelmän uudistuksella, mutta ne ovat siitä huolimatta taiteen ja kulttuurin saatavuuden kannalta keskeisiä asioita.

Julkisen rahoituksen ensisijainen tarkoitus ei ole työllistää taiteilijoita tai muita kulttuurialan ammattilaisia, vaan lähtökohdiana kaikille muutoksille on korkealaatuisen ja saavutettavan taiteen ja kulttuurin mahdollistaminen.

**TAPAUS-
ESIMERKIT:**

Teateralliansen,
Malmön
kulttuurialusta

Tavoitetilä

- Taide- ja kulttuurialan toiminta perustuu koulutettujen ammattilaisten työlle.
- Taiteen ja kulttuurin kentällä työskentelee ihmisiä, jotka saavat työstään oikeudenmukaisen korvauksen.
- Vakituksissa työsuhteissa olevien sekä projektityö- ja freelance-sopimuksilla toimivien toimeentulon ja työsuhte-etujen erot ovat kaventuneet.
- Taide- ja kulttuurialan toimijat voivat työskennellä pitkäjänteisesti eri puolilla Suomea.
- Ammattilaisten kasvu- ja urapolkuja tuetaan.
- Museot tekevät tutkimusyhteistyötä yliopistojen ja korkeakoulujen kanssa ja kannustavat tieteellisiin jatko-opintoihin muun muassa museologiassa.
- Maassamme asuvilla ulkomaalaisilla taiteilijoilla on yhdenvertaiset työskentelyedellytykset. Vastaavasti kulttuuriviennin kautta taide- ja kulttuurialoille syntyy työtä ja toimeentuloa.
- Tarkoituksenmukaiset työehdot ja verotuskäytännöt mahdollistavat taiteen ja kulttuurin tarjonnan.

Toimintakenttää ja tuotantomalleja uudistetaan ja uusille esittävän taiteen aloille avataan mahdollisuuksia

Nykytila ja muutostarve

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain mukaan ”valtionosuutta voidaan myöntää museon, teatterin tai orkesterin ylläpitäjälle mainituista toiminnoista aiheutuviin käyttökustannuksiin”. Teatteri- ja orkesterilaissa sekä museolaissa säädetään, millä ehdoilla museoiden, teattereiden ja orkestereiden ylläpitäjät voivat saada valtionosuutta.

Uusilla taide- ja kulttuurialoilla tulee tulevaisuudessa olla parempi mahdollisuus päästä rahoituksen piiriin. Esittävien taiteiden osalta tämä tarkoittaa sitä, että laki ei rajaa valtion rahoituksen saamisen edellytyksiä vain tietyille, laissa nimetyille taiteen aloille. Sen sijaan lain tulee koskea laajemmin esittäviä taiteita.

Valtionosuuden piirissä olevassa toiminnassa ja toimijakentässä tulee mahdollistaa suurempaa vaihtelua ja uudistumista. Uudistuminen voi tapahtua myös nykyisen toimijakentän toimintatapoja kehittämällä ja rakenteita uusimalla. Nykyisen järjestelmän ei ole koettu antavan riittävästi mahdollisuuksia uusien toimijoiden pääsyle vakaan rahoituksen piiriin.

Valtion rahoituksella tulee tukea ammattimaisia toimijoita, jotka kykenevät vuorovaikutukseen yhteisönsä kanssa, yhteistyöhön keskenään, pitämään taloutensa tasapainossa ja tarvittaessa erikoistumaan tarkoituksenmukaisella tavalla. Nykyinen rahoitus ei riittävästi tue uudenlaisten tuotantomallien syntyä eikä uudenlaisten tuotantotapojen kehittymistä.

"Teatteri- ja orkesterilaki korvataan lailla esittävistä taiteista."

**TANSSIN TOIMIJOISTA
MUUTOSTARPEEN NÄKEE
SUURENA**

81 %

Tavoitetila

- Valtio rahoittaa ammatillisia toimijoita, joilla on vahva suhde yhteisönsä, hyvin hoidettu talous ja kyky tarvittaessa erikoistua.
- Vakaan rahoituksen piirissä olevassa toimijakentässä tapahtuu uudistumista.
- Teatteri- ja orkesterilaki korvataan lailla esittävistä taiteista.
- Edistetään uusien tuotantomallien syntyä ja kehittymistä.
- Toimijat tekevät omat strategiset valintansa ja profiloituvat oman linjansa tai tehtäviensä mukaisesti.

Tehtävien päällekkäisyyksiä voidaan vähentää profiloitumisella. Toisaalta voidaan panostaa taiteelliseen erityisosaamiseen ja erinomaisuuteen. Toimijoiden tulee voida halutessaan erikoistua oman linjansa ja itse asettamiensa tavoitteiden mukaisesti. Toimijoiden kesken tulee käydä enemmän dialogia siitä, minkälaisilla erikoistumisvalinnoilla ja yhteistyöllä kehitetään toimintaa.

Valintoja tasajaon sijaan

Nykytila ja muutostarve

Korkeatasoisten taide- ja kulttuuripalvelujen turvaaminen ja yhteiskunnallisten muutosten huomioiminen edellyttää valintoja ja rahoitusmuotojen monipuolistumista. Valtion talouden tilan vuoksi on mahdollista, että taide ja kulttuuri eivät saa lähivuosina merkittävästi lisää valtion rahoitusta. Resurssit on jaettava siten, että myös uudet alat voivat aiempaa vahvemmin päästä julkisen rahoituksen piiriin ilman että vanhat alat kärsivät.

Nykyisessä käytännössä valtionosuuden yksikköhinnan leikkaukset ja lisäykset kohdistuvat lähtökohtaisesti kaikkiin toimijoihin. Lisäksi uusien toimijoiden nousu vakaan rahoituksen piiriin lähtökohtaisesti vähentää muiden toimijoiden saamaa osuutta, mikäli jaettava rahamäärä ei kasva samassa suhteessa.

Laskennallisen rahoitusjärjestelmän vahvuuksia ovat jatkuvuus, ennakoitavuus ja tietynasteinen läpinäkyvyys. Vakaan rahoituksen piirissä olevat toimijat pystyvät suunnittelemaan toimintaansa pitkäjänteisesti ja työllistämään taide- ja kulttuurialan ammattilaisia. Tulee kuitenkin tarkastella, minkälaisilla rahoitusvalinnoilla ja -käytännöillä taide- ja kulttuurialan toimijoita voidaan kannustaa esimerkiksi entistä korkeampaan laatuun, organisaation parempaan johtamiseen tai sisällölliseen profiloitumiseen.

Tavoitetilä

- Tehdään valintoja, jotta kustannustason muutoksista huolimatta tuotetaan korkealaatuisia taide- ja kulttuuripalveluja.
- Valintojen perusteet, päätöksentekoprosessi ja kriteerit sekä niiden tulkintatavat ovat selkeät ja läpinäkyvät.
- Rahoituksen periaatteet pohjautuvat pysyvyyden ja dynaamisuuden tasapainoon.
- Merkittävien valintojen yhteydessä päättäjien ja toimijoiden välinen vuorovaikutus on aktiivista. Erikoistumisen ja yhteistyön avulla mahdollistetaan ja kehitetään taide- ja kulttuuripalveluita koko maassa.
- Laajeneva toimijakenttä huomioidaan rahoituksessa.

"Valintojen perusteet, päätöksentekoprosessi ja -kriteerit sekä niiden tulkintatavat ovat selkeät ja läpinäkyvät."

**TEATTERIN TOIMIJOISTA*
MUUTOSTARPEEN NÄKEE**

93 %

"Valintojen perusteet, päätöksentekoprosessi ja -kriteerit sekä niiden tulkintatavat ovat selkeät ja läpinäkyvät."

**ORKESTERI - JA MUSIIKKI-
ALAN TOIMIJOISTA**
MUUTOSTARPEEN NÄKEE**

71 %

* Muutostarpeen näki suurena 54 prosenttia ja kohtalaisena 39 prosenttia.

** Muutostarpeen näki suurena 44 prosenttia ja kohtalaisena 27 prosenttia.

Toiminnan laadun arvioinnin merkitys korostuu

Nykytila ja muutostarve

Suomi on kulttuurin suurmaa, jossa tehdään korkealaatuista ja suosittua taidetta. Myös suomalaiset museot ovat laadukkaita, suosittuja ja kansainvälisesti arvostettuja. Laadua ei kuitenkaan huomioida riittävästi rahoituksen kriteereissä.

Taide- ja kulttuuriperintötyön korkea laatu on myös taide- ja kulttuuripolitiikalle asetettujen alue-, hyvinvointi- ja elinkeinopoliittisten tavoitteiden toteutumisen kannalta keskeinen menestystekijä. Yhdysvaltalaisen DeVos Instituten mukaan taiteellisesti ja sisällöllisesti kunnianhimoinen ja laajan yleisöpohjan saavutettavissa oleva toiminta on pitkällä aikavälillä kannattavin strategia myös taloudellisesti. Organisaatioilta edellytetään tällöin tarkoituksenmukaista johtamisjärjestelmää.

Organisaation toiminnan laatu luo edellytykset taiteellisten ja sisällöllisten tavoitteiden saavuttamiselle. Vaikka lähtötaso Suomessa on hyvä, organisaatiot pystyvät yhä kehittymään ja vastaamaan paremmin tulevaisuuden tarpeisiin ja yhteiskunnallisiin muutoksiin. Useat organisaatiot on muodostettu aikana, jolloin Suomen demografinen ja taloudellinen tilanne on ollut erilainen kuin se on tulevaisuudessa. Myös läpinäkyvyyden ja hyvän hallinnon periaatteet ovat tulevaisuudessa yhä tärkeämpiä.

Nykytilanteessa laadun arviointi on epätasaista ja laadun arvioinnin tavat, kriteerit ja välineet vaihtelevat. Laadun arviointia olisi mahdollista kehittää eri tavoin, muun muassa itsearvioinnin ja vertaisarvioinnin keinoin sekä huomioimalla jollain tavoin myös yleisöltä saatavaa palautetta. Osaa organisaation toiminnan laadusta ja vaikuttavuudesta voi arvioida määrällisin mittarein – kuten esimerkiksi yleisömääriä ja rahoitusta. Museovirasto on yhdessä kentän kanssa laatinut museoille oman arviointimallinsa, joka tukee museon toiminnan kehittämistä ja omasta toiminnasta oppimista.

Tavoitetilä

- Rahoituksen edellytyksiä arvioitaessa otetaan huomioon sekä taiteellinen että organisatorinen laatu.
- Laadun arviointi tehdään toimialojen omista lähtökohdista.
- Johtamisen laatuun kiinnitetään aikaisempaa enemmän huomiota.

TAPAUS- ESIMERKIT:

Devos – Institute of
Arts Management,
Arts Council Quality
Metrics

Miten tärkeänä pidät organisaation toiminnan laadun huomioimista rahoitusperiaatteita määrittäessä?

1. Sitä ei tulisi huomioida lainkaan	4
2. Sitä tulisi huomioida hieman	4
3. Sitä tulisi huomioida jonkin verran	20
4. Sitä tulisi huomioida paljon	39
5. Sen tulisi olla yksi keskeisimpiä rahoitusperusteita	17

(KulttuuriVOS-työpaja Helsingissä 11.11.2016)

Yhteistyö alueellisen saatavuuden ja elinvoimaisuuden edellytyksenä

Nykytila ja muutostarve

Suomen taide- ja kulttuuripolitiikka pohjautuu alueellisen saatavuuden periaatteeseen, eli korkealaatuiset taide- ja kulttuuripalvelut pyritään turvaamaan koko maassa. Alueelliset taide- ja museotoimijat tarjoavat kansalaisille mahdollisuuksia korkealaatuisen kulttuuriin. Lisäksi ne ylläpitävät alueiden elinvoimaisuutta, kiinnostavuutta ja yhteisöllisyyttä sekä tukevat kansalaisten mahdollisuuksia yhteiskunnalliseen osallistumiseen.

Valtionosuutta saavat taidelaitokset ja museot muodostavat vahvan ja selkeän alueellisesti kattavan verkoston. Valtionosuusjärjestelmän ulkopuolella toimii teatterin, tanssin, sirkuksen ja musiikin alalla lisäksi useita ammatillisesti toimivia organisaatioita, joista osa saa harkinnanvaraista valtionavustusta. Näiden niin sanottujen vapaan kentän toimijoiden määrä on ollut kasvussa.

Taide- ja kulttuuritoimijoiden kesken on edistettävä yhteistyötä ja vuorovaikutusta. Dialogin perusteella voidaan kehittää uusia toimintamalleja ja käytäntöjä, joiden avulla taide- ja museopalvelut säilyvät alueellisesti saatavilla ja eri väestöryhmien saavutettavissa.

Kaupungistumisen ja demografisten muutosten, kuten väestön ikääntymisen ja lisääntyvän maahanmuuton myötä, on entistä tärkeämpää pohtia, miten alueellisen saatavuuden periaate toteutuu tulevaisuudessa tarkoituksenmukaisesti. Myös käynnissä oleva kunta- ja maakuntauudistus voi vaikuttaa taide- ja museotoimijoiden toimintaedellytyksiin. Maakuntien keskuskaupunkien rooli voi tulevaisuudessa olla alueen muihin toimijoihin nähden

"Nykyisiä rakenteita uudistetaan tarvittaessa ja toimintaa täydennetään yhteistoiminnan ja vierailujen avulla."

SIRKUSALAN TOIMIJOISTA MUUTOSTARPEEN NÄKEE SUURENA

80 %

Tavoitetila

- Korkealaatuisia taide- ja kulttuuripalveluja tuotetaan kaikkialla Suomessa, ja ne ovat alueensa voimavara.
- Nykyisiä rakenteita uudistetaan tarvittaessa ja toimintaa täydennetään yhteistoiminnan ja vierailujen avulla.
- Vahva alueellinen organisaatio luo edellytyksiä myös kiertue- ja vierailutoiminnalle.
- Maakuntamuseot ja aluetaidemuseot huolehtivat alueellisina vastuumuseoina alueellisista tehtävistä.
- Taiteille ja kulttuurille soveltuvat tilat ovat tarkoituksenmukaisesti mahdollisimman monien käytössä.

TAPAUS-ESIMERKIT:

Wales National Theatre, Sirkus ja residenssit

melko erilainen kuin se on nyt. Tilojen, kuten teatterirakennusten, tulee olla mahdollisimman monien kulttuuritoimijoiden käytössä.

Toinen tärkeä kysymys on, miten maakunta- ja aluetaidemuseojärjestelmä yhdessä palvelisi alueellisenä vastuumuseona tarkoituksenmukaisesti tulevaisuuden Suomea. Maakuntamuseoiden, aluetaidemuseoiden ja valtakunnallisten erikoismuseoiden korotettu valtionosuus tulee korvata tehtäväkohtaisella rahoituksella. Alueelliset tehtävät tulee myös tunnistaa paremmin, ja rahoituksen tulee tukea tasavertaisten palvelujen saatavuutta kaikkialla.

Vastuu kulttuuriperinnöstä kuuluu aidosti kaikille

Nykytila ja muutostarve

Suomen perustuslain mukaan vastuu kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Museo on tässä työssä tärkeä kumppani, joka huolehtii yhdessä muiden kumppanien kanssa että kulttuuriperintöä on esillä ja että se säilyy. Kulttuuriperintö on välttämätön tekijä tulevaisuuden yhteiskunnan rakentamisessa ja yhteiskunnan eheyttämisessä.

Museoviraston tietojen mukaan Suomessa on yli 1000 museota. Ammatillisesti hoidettuja, ympäri vuoden avoinna olevia museokohteita on runsaat 300. Museolaissa todetaan: ”Museotoiminnan tavoitteena on ylläpitää ja vahvistaa väestön ymmärrystä kulttuuristaan, historiastaan ja ympäristöstään. Museoiden tulee edistää kulttuuri- ja luonnonperintöä koskevan tiedon saatavuutta tallentamalla ja säilyttämällä aineellista ja visuaalista kulttuuriperintöä tuleville sukupolville, harjoittamalla siihen liittyvää tutkimusta, opetusta ja tiedonvälitystä sekä näyttely- ja julkaisutoimintaa.”

Tulevaisuuden museo tutkii, säilyttää ja välittää kulttuuriperintöä käyttöön yhdessä kumppaneiden ja yhteisöjen kanssa. Museotyön ytimessä ovat jatkossakin kokoelmat. Museoiden laadukas kokoelmatyö pitää huolta myös kulttuuriympäristöistä, luonnonperinnöstä ja aineettomasta kulttuuriperinnöstä. Kehittyvän teknologian ja digitaalisten aineistojen avulla museot saavat uusia mahdollisuuksia yleisötyön ja aineistojen avaamisen saralla. Museot voivat aineistoillaan, tiedoillaan ja osaamisillaan mahdollistaa erilaisten verkostojen ja kohtaamisten syntyä ja kehittymistä. Tulevaisuuden museo vahvistaa yhteiskunnassa kulttuurista kestävyttä ja moninaisuutta. Yleisötyö, asiakaslähtöisyys ja erikoistuminen ovat keskeisiä edellytyksiä muutostyön onnistumiselle, ja ne ovat suomalaisissa museoissa jo nyt hyväksytyjä ja käytössä olevia periaatteita.*

* Museoteesi pohjautuu VOS-uudistustyön lisäksi samanaikaisesti käynnissä olleen museopoliittisen työryhmän (mupol) työskentelyyn.

"Kulttuuriperinnön aineistot ovat laajasti digitaalisesti saatavilla."

**MUSEOALAN TOIMIJOISTA*
MUUTOSTARPEEN NÄKEE**

94 %

Tavoitetila

- Kulttuuriperinnön säilyttäminen on kaikkien asia. Museo on tulevaisuudessakin kulttuuriperinnön keskeinen asiantuntija ja toteuttajakumppani.
- Museotyön ytimessä on jatkossakin laadukas kokoelmatyö. Valtakunnallinen yhteistoiminta tallennuksessa ja kokoelmien hallinnassa edesauttavat alan tavoitteiden saavuttamista.
- Kulttuuriperintö on tulevaisuuteen suuntaava ja yhteiskuntaa eheyttävä voimavara.
- Kulttuuriperinnön aineistot ovat laajasti digitaalisesti saatavilla.
- Museo on kohtaamispaikka ja vahvistaa yhteisöjen oikeutta omaan kulttuuriperintöönsä.

TAPAUS- ESIMERKIT:

Museoalan
kiinnostavia
käytäntöjä

* Muutostarpeen näki suurena 51 prosenttia ja kohtalaisena 43 prosenttia.

44

**PERI-
AATETTA**

Asiantuntijatyöryhmä on yhdessä työstänyt rahoituksen periaatteet työn ensimmäisen vaiheen aikana. Laajemmat keskustelut näkökulmista periaatteisiin käytiin sidosryhmätilaisuuksissa Helsingissä ja Oulussa 9. joulukuuta. Rahoituksen periaatteet ovat lähtökohtia, joiden pohjalta pyritään luomaan konkreettinen rahoitusmalli.

Työn toisessa vaiheessa tehdään periaatteiden jatkomäärittelyt. Toimijatyypit tunnistavien kategorioiden määrittely, lukumäärä ja niiden soveltuvuus tarkistetaan seuraavassa vaiheessa muun muassa koelaskennoilla. Periaatteissa kuvattu rahoitusjärjestelmä yhdistäisi laskennallista ja uudentyyppistä harkinnanvaraista rahoitusta. Toisessa vaiheessa selvitetään ja testataan tarkemmin uudenlaisen harkinnanvaraisen tuen elementtejä ja mahdollisuutta nykyistä paremmin tunnistaa toimijoiden erityispiirteitä.

Rahoituksen periaatteet

1.

Esittävien taiteiden ja museoiden rahoitusjärjestelmä huomioi yhteiskunnan monet erilaiset kulttuuriset tarpeet.

- Rahoitusjärjestelmän tulee soveltua erilaisten toimijoiden muuttuviin tarpeisiin.
- Esittäviä taiteita ja museoita tuetaan sekä pitkäaikaisella että lyhytaikaisella rahoituksella.
- Laskennallisen rahoituksen rinnalle kehitetään erilaisia harkinnanvaraisen rahoituksen muotoja.
- Rahoitusjärjestelmä edistää esittävien taiteenlajien diversiteettiä.
- Eri rahoitusmuotojen tarkoituksena on kannustaa toiminnan ja rakenteiden kehittämistä sekä mahdollistaa esittävien taiteiden toimijoiden vaihtuvuutta.

2.

Varmistetaan palvelujen alueellinen saatavuus ja monipuolisuus.

- Rahoitusjärjestelmän tavoitteena on laadukas toiminta kaikkialla maassa.
- Pysyvän alueellisen toiminnan rahoitusta täydennetään uusilla rahoitus-elementeillä, jotka edistävät yhteistyötä mahdollistamalla vierailuja, kiertueita ja yhteistuotantoja.
- Varmistetaan museoiden alueellisten ja valtakunnallisten tehtävien rahoitus. Uudistunut rahoitusjärjestelmä kohdentaa rahoitusta alueellisten ja valtakunnallisten tehtävien perusteella.

3.

Uudistus kokoa valtion rahoituksen yhdeksi kokonaisuudeksi, joka koostuu eri toimijatyyppitunnistavista kategorioista ja tehtäväpohjaisista elementeistä.

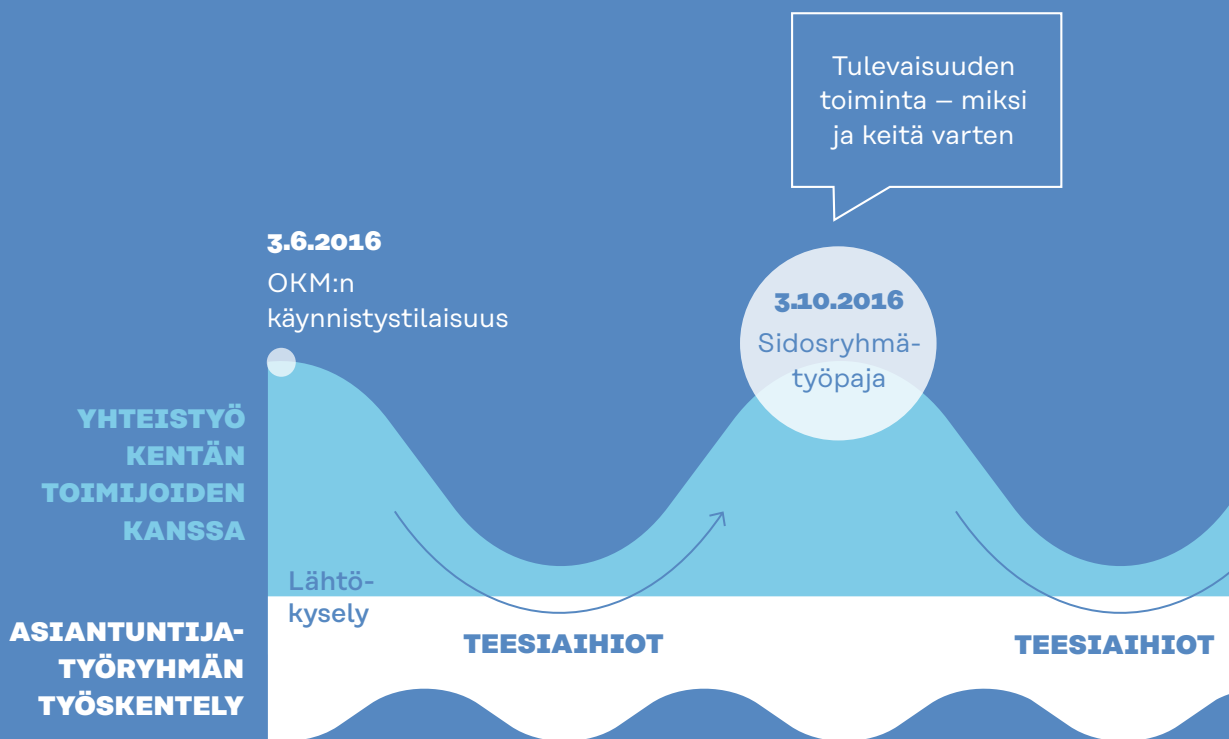
- Uusi rahoituskokonaisuus korvaa nykyiset valtionosuudet, niihin liittyvät avustukset sekä harkinnanvaraiset toiminta-avustukset.
- Esittäville taiteille ja museoille määritetään omat soveltuvat kategoriat.
- Kokonaisuuteen sisältyy sekä laskennallista että harkinnanvaraista rahoitusta.
- Laskennallisen rahoituksen laskentaperusteet ovat selkeät ja läpinäkyvät.
- Eri kategorioissa laskennallista ja harkinnanvaraista rahoitusta voidaan yhdistää ja niiden suhteelliset osuudet voivat erota toisistaan. Esimerkiksi esittävien taiteiden organisaatioiden rahoitus olisi tyypillisesti yhdistelmä laskennallisia ja harkinnanvaraisia elementtejä.
- Järjestelmä sisältää myös kohdennettua tehtäväpohjaista rahoitusta erityistehtävien toteuttamiseksi.

4.

Kaikissa kategorioissa kriteerien toteutumista tarkastellaan määräajoin. Määräajat ovat eripituisia. Tämä luo mahdollisuuksia sekä pitkäjänteiseen toimintaan että esittävisissä taiteissa vaihtuvuuteen.

- Pitkäjänteisen toiminnan suunnittelua edistetään monivuotisilla rahoituspäätöksillä. Myös laskennallisen rahoituksen piirissä olevien toimijoiden kelpoisuutta arvioidaan säännöllisin väliajoin.
- Kelpoisuus tiettyyn kategoriaan sekä rahoituksen määräytyminen perustuvat selkeisiin ja läpinäkyviin kriteereihin. Kelpoisuutta arvioidaan määräajoin.
- Rahoituksella kannustetaan toiminnan arviointiin, profiloimiseen ja kehittämiseen.

OSALLI KULTTU

Selvitykset, tapaamiset ja minityöpajat

Facebook-ryhmän keskustelu

ESTAVA URIVOS

Tulevaisuuden
kulttuuripalvelut
– mitä ja miten
ne järjestetään

Periaatteet valtion
kulttuuri-
rahoitukselle
tulevaisuudessa

11.11.2016

Sidosryhmä-
työpaja

9.12.2016

Sidosryhmä-
työpaja

14.2.2017

Julkistustilaisuus

Loppu-
kysely

PERIAATEAIHIOT

**#KulttuuriVOS
TEESIT JA
RAHOITUKSEN
PERIAATTEET**

Prosessin eteneminen **työpajoista periaatteisiin**

Tässä mittakaavassa toteutettu osallistaminen lainvalmistelutyössä on Suomessa uutta, ja siitä saadut kokemukset ovat arvokkaita myös muille osallistaville prosesseille.

Opetus- ja kulttuuriministeriö kutsui Sitran fasilitoimaan uudistuksen ensimmäisen vaiheen vuorovaikutteista osiota. Johtoajatukseksi oli osallistavuus: tavoitteena oli käydä avointa keskustelua uudistuksesta ja sen tavoitteista jo ennen varsinaisen lainvalmistelun alkua kulttuurikentän eri toimijoiden kesken. Tässä mittakaavassa toteutettu osallistaminen lainvalmistelutyössä on Suomessa uutta, ja siitä saadut kokemukset ovat arvokkaita myös muille osallistaville prosesseille.

Vastaavatyyppejä kokonaisuuksia fasilitoinut Sitra rakensi syksyllä 2016 prosessin, jonka ytimessä olivat asiantuntijatyöryhmän työskentely ja kaikille avoimet kentän sidosryhmätyöpajat. Sidosryhmätyöpajoihin osallistui kuhunkin 150–200 kulttuurikentän edustajaa. Lisäksi Facebookiin perustettuun KulttuuriVOS-keskusteluryhmään liittyi vuoden 2016 loppuun mennessä yli 1000 osallistujaa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnisti työn järjestämällä kentän tilaisuuden 3. kesäkuuta Helsingissä Säätytalolla. Elokuussa 2016 ministeriö nimitti asiantuntijatyöryhmän, joka kokoontui ensimmäiseen Sitran fasilitoimaan työpajaan 26.–27. syyskuuta valmistelemaan Lahden 3. lokakuuta pidettävän sidosryhmätyöpajan sisältöä.

Asiantuntijatyöryhmä työskenteli ensimmäisessä vaiheessa yhdessä noin puolitoista päivää kuukaudessa, ja sen tehtävänä oli valmistella laajat kentän sidosryhmätyöpajat: 3. lokakuuta Lahdessa, 11. marraskuuta Helsingissä ja 9. joulukuuta sekä Helsingissä että Oulussa. Tapahtumia oli mahdollista seurata reaaliaikaisesti verkon välityksellä. Tallenteet ovat edelleen katsottavissa kulttuurivos.fi -sivustolla. Tilaisuuksiin saattoi myös osallistua kommentteilla, kysymyksillä ja äänestyksillä verkkotyökalun avulla.

Työpajoissa edettiin käynnistystilaisuuden globaaleista megatrendeistä kohti konkreettisia kulttuurin valtionrahoituksen periaatteita. Työskentelyn sisällöllisen selkärangan muodostivat teesit, jotka tuotiin ensimmäisiin kentän työpajoihin työstettäväksi kysymysmuotoisina aihioina. Työpajojen purkumateriaalit tuotiin KulttuuriVOS Facebook -ryhmään keskusteltaviksi.

Sisältöä teeseihin ja ymmärrystä rahoituksen periaatteiden luomiselle haettiin myös asiantuntijatyöryhmän ekskursion Tukholmaan, jossa tutustuttiin Ruotsin järjestelmän vahvuuksiin ja kehityskohteisiin sekä valmisteltiin marraskuun työpajaa. Loka- ja marraskuun työpajoissa työstetyistä 15 teesiainhiosta muotoutui kahdeksan kulttuurin tulevaisuuden tahtotilaa kuvaavaa teesiä, jotka on esitelty tämän julkaisun sivuilla 10–27.

Teesien tärkeyttä ja niiden tavoitetilaan liittyvää muutostarvetta kartoitettiin kyselyllä kentän sidosryhmille.* Kyselyn tulosten perusteella kentän toimijat ovat pääosin samaa mieltä asiantuntijatyöryhmän kanssa teeseistä ja niiden tärkeydestä. Muutamassa muutostarvetta kartoittavassa kysymyksessä esiintyi hajontaa riippuen vastaajan alasta. Esimerkiksi museotalan vastaajat kokivat aineistojen digitaalisen saatavuuden muita tärkeämpänä, ja niin sanotun esittävien taiteiden vapaan kentän edustajat näkivät muita vastaajia suuremman muutostarpeen uusien tuotantomallien kehittämisessä.

Sitran fasilitoima asiantuntijatyöryhmän työskentelyn ensimmäinen vaihe päättyi tammikuun lopussa 2017. Työskentely jatkuu opetus- ja kulttuuriministeriön johdolla lokakuuhun 2017 asti yhteistyössä Sitran kanssa. Toisessa vaiheessa tullaan jatkamaan osallistavien menetelmien käyttöä sekä asiantuntijatyöryhmän työssä että kentän toimijoille järjestettävissä työpajoissa.

Teeseihin liittyviä kansainvälisiä tapausesimerkkejä

Teesi 2: Taide ja kulttuuriperintö puhuttelevat laajasti

METROPOLITAN OPERA JA DIGITAALISUUS

New Yorkin Metropolitan Opera (Met) tarjoaa näytäntöjään globaalille yleisölle katsottavaksi ja koettavaksi digitaalisessa muodossa, elokuvateattereissa tai on-demand-palveluna. Näytöksiä seurataan erityisesti Saksassa, Itävallassa, Ranskassa, Englannissa ja Skandinaviassa.

<http://www.metopera.org/Season/Radio/>

<http://www.metopera.org/Season/On-Demand/>

http://www.huffingtonpost.com/zealnyc/met-opera-general-manager_b_11392306.html

<http://www.kauppalehti.fi/uutiset/kaukainen-rakkaus-ihan-vieressa/LQAtShsd>

http://www.huffingtonpost.com/zealnyc/met-opera-general-manager_b_11392306.html

Teesi 3: Osaavat tekijät mahdollistavat taide- ja kulttuuripalvelut

TEATERALLIANSEN

Ruotsin Teateralliansen tarjoaa ainutlaatuisen taitelijapalkkajärjestelmän näyttelijöille. Allianssin omistajia ovat keskeiset työmarkkinajärjestöt. Teatteriallianssia rahoitetaan valtion budjetista – hallitus tekee ehdotuksen ja parlamentti päättää. Allianssi tarjoaa freelancenäyttelijöille ammatillisen, taloudellisen ja sosiaalisen turvaverkon työllistymisjaksojen välille sekä mahdollisuuden jatkuvaan ammattimaiseen työskentelyyn. Teatteriallianssin lisäksi Ruotsissa on perustettu musiikin ja tanssin allianssit.

<http://teateralliansen.se/>

<http://www.musikalliansen.org/>

<http://dansalliansen.se/>

MALMÖN KULTTUURIALUSTA

Malmö on vahvasti monikulttuurinen ja dynaaminen kaupunki, jossa kulttuurialusta-ajattelu tarjoaa mahdollisuuksia uudennlaisille kohtaamisille. Malmössä asuu lähes 200 eri kansallisuutta edustavaa asukasta. Malmössä rakennuksia ja tiloja jaetaan tehokkaasti, esimerkkeinä uusi Malmö Live tai vanha Malmön linna.

http://ec.europa.eu/assets/eac/culture/library/reports/201405-omc-diversity-dialogue_en.pdf
<http://design-chronicle.com/malmo-live-represents-a-new-cultural-city-in-the-city/>
<https://www.designer.com/news/29409>

Teesi 6: Toiminnan laadun arvioinnin merkitys korostuu

DEVOS INSTITUTE OF ARTS MANAGEMENT

Yhdysvaltalainen DeVos Institute of Arts Management (University of Maryland) on erikoistunut taiteen johtamisen tutkimukseen, koulutukseen ja konsultointiin globaalisti. Instituutin perusajatus on, että strateginen johtaminen ja johtamisaaminen ovat taide- ja kulttuurilaitosten keskeisiä menestystekijöitä, ja siksi niiden laatuun kannattaa panostaa. Instituutin kansainvälinen stipendiohjelma on suunnattu eri puolilla maailmaa toimiville taidelaitosten johtajille.

<http://devosinstitute.umd.edu/What-We-Do/Services-For-Individuals/Fellowship1>

ARTS COUNCIL QUALITY METRICS

Englannissa taiteen ja kulttuurin julkista rahoitusta hallinnoiva Arts Council England on käynnistänyt taiteen ja kulttuurin laatua arvioivan Quality Metrics -projektin. Projektissa käytetään itsearviointia, vertaisarviointia ja yleisarviointia laadun arviointiin. Tavoitteena on auttaa organisaatioita ymmärtämään omaa toimintaansa ja kehittämismahdollisuuksiansa sekä vertailla toimintaa muihin vastaaviin organisaatioihin (benchmarking). Laadun perusmetriikkaan on otettu mukaan konsepti, esitys, erottuvuus, haastavuus, vangitsevuus, innostuneisuus, paikallinen vaikuttavuus, relevanssi sekä perusteellisuus. Itsearvioinnissa ja vertaisarvioinnissa ovat lisäksi mukana omaperäisyys, riskinotto ja erinomaisuus.

<http://www.artscouncil.org.uk/quality-metrics/quality-metrics>
Orwellian nightmare or fairer system for all? What Quality Metrics will mean for arts funding, The Guardian, Oct 2016
<https://www.theguardian.com/culture/2016/oct/04/quality-metrics-arts-council-england-funding>

Teesi 7: Yhteistyö alueellisen saatavuuden ja elinvoimaisuuden edellytyksenä

TAPAUSESIMERKKI: WALES NATIONAL THEATRE

Isobritannialainen Wales National Theatre on vuonna 2010 perustettu kulttuuritoimijoiden vahva verkosto, jolla ei ole omia toimitiloja. Walesin alueen kansallisteatterina se on Britannian nuorin kansallisteatteri. Koska yhteisöllä ei ole omaa toimitilaa, se toteuttaa produktioitaan erilaisissa tiloissa ympäri Walesia. Tilat voivat olla sisätiloja tai ulkotiloja, kuten metsiä, puistoja tai rantoja. Yhteisössä on mukana erilaisia kulttuurin ammattilaisia, rahoittajia ja yleisöä. Yhteisö toimii myös digitaalisesti ja virtuaalisesti.

<https://nationaltheatrewales.org/>

<http://www.arts.wales> <http://community.nationaltheatrewales.org/>

SIRKUS JA RESIDENSIT

Sirkusten toiminnassa residenssit esityksiä, työskentelyä, opettamista ja yhteistyötä sekä asumista varten ovat osoittautuneet toimivaksi julkisen tuen muodoksi. Esimerkiksi Ranskassa sirkustaiteen ja katutaiteen edustajille on tarjolla residenssejä, joiden ansiosta taiteilijat ja ryhmät voivat kehittää projektejaan pitkäjänteisesti ja myös tehdä yhteistyötä sekä vaikuttaa alueellisesti pidempään kuin vain kiertueen ajan. Myös Yhdysvalloissa on vastaavia residenssejä sirkustaiteilijoille.

<https://www.data.gouv.fr/fr/datasets/aide-a-la-residence-territoriale-pour-les-arts-de-la-rue-et-les-arts-du-cirque-2013-idf/>

http://www.circostrada.org/sites/default/files/ressources/files/lieux_residences_france.pdf

<https://scholarsbank.uoregon.edu/xmlui/bitstream/handle/1794/20072/Josh%20Francis.pdf?sequence=1>

Teesi 8: Vastuu kulttuuriperinnöstä kuuluu aidosti kaikille

MUSEOALAN KIINNOSTAVIA KÄYTÄNTÖJÄ

Hyviä museoalan esimerkkejä ovat JAMTLI, Louisiana ja Ozeaneum sekä Textielmuseum Tillburg, joilla on poikkeuksellisen vahva suhde yleisöön.

- **JAMTLI** on ruotsalainen ulkoilmamuseo ja elävän historian teemapuisto, jossa on runsaasti osallistavia ja toiminnallisia aktiviteetteja, muun muassa roolipelejä ja asumispalveluita. JAMTLI toimii säätiöpohjaisesti. Lapset ja nuoret sekä pakolaiset ja monikulttuurisuus on otettu erityisesti huomioon.
- **Louisiana** on tanskalainen modernin taiteen museo, jossa kuvataide, arkkitehtuuri ja maisema-arkkitehtuuri yhdistyvät. Museo tunnetaan kansainvälisesti merkittävistä, uusia näkökulmia esittelevistä näyttelyistään. Louisiana on yksityisessä omistuksessa. Rahoituksesta neljännes tulee julkisista lähteistä.
- **Ozeaneum** on saksalainen meritieteellinen museo, jossa perinteinen museo yhdistyy valtaviin akvaarioalueisiin. Museossa esitellään Itämerta ja pohjoisia meriä kaikenikäisiä kävijöitä kiinnostavalla tavalla, ja liittyy hyvin myös ympäröivään Unescon maailmanperintökohteeseen.
- **Textielmuseum Tillburg** kattaa tekstiilien historiaa ja perinteitä sekä nykypäivän designia. Museoon yhdistyy innovatiivinen TextielLab. Museon toiminnassa koulutuksella, elävällä toiminnalla ja luovuudella on keskeinen sija.

<http://www.jamtli.com/>

<https://www.louisiana.dk/>

<http://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000002696556.html>

<https://www.ozeaneum.de/>

<http://www.textielmuseum.nl/en/>

Mahdollistajat

Opetus- ja kulttuuriministeriön asiantuntijat

Riitta Kaivosoja, ylijohtaja

Muut asiantuntijat:

Merja Leinonen

Tiina Eerikäinen

Päivi Salonen

Katri Santtila

Mervi Tiensuu-Nylund

Sitran asiantuntijat

Helena Mustikainen, projektijohtaja

Muut asiantuntijat:

Antti Halonen

Rea Karvonen

Timo Matikainen

Marja Pirttivaara

Heidi Välimäki

Ditte Winqvist

Katja Lindroos (ei kuvassa)

SITRA

Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra

Itämerenkatu 11-13, PL 160,
00181 Helsinki

Puhelin +358 294 618 991

Hienoa, että keskustelu mahdollistettiin myös pohjoiseen!

Toivottavasti päättäjätkin ymmärtävät kuinka isosta ja kauaskantoisesta asiasta on kysymys.

Upeaa että ongelmista ja haasteista huolimatta prosessia tehdään näin!

Ymmärrys ja tuska asian laajuudesta ja näkökulmien määrästä kasvoi.

Hyvä että vatkataan aikataulutetusti asiaa monelta kantilta.

Valitettavasti työpajojen aikataulu oli aivan liian tiukka.

Vertaispöhinä on hyvin antoisaa tässäkin tilaisuudessa.

Osallistava prosessi julkisen kulttuurirahoituksen kehittämiseksi on kansainvälisesti harvinaista.

Tää voi onnistua.

SITRA